

СЕМАНТИЧНА І ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФРАНЦУЗЬКИХ ДІЄСЛІВ РУХУ-ПЕРЕМІЩЕННЯ

Марінашвілі М. Д.

*кандидат філологічних наук,
доцент, завідувачка кафедри французької філології
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Лисун Д. С.

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
факультету романо-германської філології
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Рух є формою існування буття [2, с. 558]. В загальнофілософському сенсі рух є поняттям, що поєднує характеристики переміщень, здійснюваних об'єктами, їх взаємодій, змін, що відбуваються з ними. Будучи однією з основних буттєвих категорій, рух є базовою категорією в мовній картині світу. З огляду на складність цієї категорії природним є необхідність її дослідження в різних аспектах і з різних позицій.

Основним носієм ідеї руху є дієслово, з огляду на те, що саме воно виражає наявність процесу. Дієслово «з-поміж усіх частин мови характеризується найбільшою складністю та найзначнішим обсягом, оскільки володіє достатньо широкими можливостями, щоб яскраво описати життя, рух і розвиток якого є безперервними» [1, с. 9].

Об'єктом нашого дослідження є французькі дієслова на позначення руху-переміщення в просторі. Предмет розвідки – семантичні характеристики дієслів з семою «переміщення в просторі» і особливості їх функціонування в художньому тексті.

Мета дослідження полягає у виявленні й описі семантичних та функціональних особливостей французьких дієслів на позначення руху-переміщення в просторі.

Для досягнення мети було використано такі загальнонаукові та лінгвістичні методи аналізу: метод лінгвістичного спостереження, описовий метод, компонентний аналіз, метод контекстуального аналізу.

Матеріалом дослідження послужили дієслова руху (переміщення в просторі), виокремлені з тлумачних словників французької мови

[4; 5]. Використано також дані Національного центру текстових та лексичних ресурсів [3] і бази дієслів руху [8]. Аналіз функціонування дієслів було здійснено на матеріалі прикладів їх вживання в художніх творах французьких авторів ХХ–ХХІ ст.

Зауважимо, що ми користуємося терміном «рух-переміщення» і розуміємо його як зміну місця знаходження в просторі, яка здійснюється суб'єктом самостійно [6, с. 189]. Відповідно, до лексико-семантичної групи руху-переміщення зараховуємо такі дієслова, які вказують в тій чи іншій формі на рух-переміщення суб'єкта в просторі. Ці дієслова мають такі спільні ознаки: динамічність, делокальність, швидкість, спрясованість, середовище, спосіб. Терміном-ідентифікатором досліджуваної групи слів є дієслово *se déplacer*.

Семантика дієслів руху-переміщення відображає різні аспекти позамовної ситуації, пов'язаної з рухом, насамперед, напрямком руху і способом руху. Отже, виокремлені з тлумачних словників французької мови дієслова можна розподілити на декілька підгруп.

Категорія напрямку руху є основною категорією досліджуваних дієслів. Вона охоплює спрямованість / неспрямованість руху і зміну траєкторії (маршруту). Ця категорія виражена дієсловами *aller / marcher; aller (sortir, s'éloigner, partir, etc.) / venir (entrer, s'approcher, arriver, etc.); monter / descendre*.

Спосіб або характер переміщення, тобто його якісно-кількісна характеристика, охоплює рух суб'єкта, залежний від місця його знаходження, від його оточення, способу руху об'єкта у просторі, наявність перешкод руху тощо. Як зазначає Д. Стосіч, для визначення поняття «спосіб переміщення» релевантними є такі семантичні параметри як «швидкість», «інтенсивність», «засіб», «ступінь зусилля» [7, с. 103]. Сема «спосіб переміщення» міститься в дієсловах *se précipiter, courir, galoper, se jeter, franchir, gravir, se glisser, s'échapper, s'engouffrer, etc.*

Низка дієслів руху-переміщення характеризується наявністю в їхній семантичній структурі експресивно-оціночного компонента. Параметр стилістико-експресивної оцінки може відбивати об'єктивне (естетичність / неестетичність руху-переміщення) або суб'єктивне (позитивне / негативне) ставлення мовця до руху. Наприклад, *traîner, boîter* та дієслова, що у словниках позначені як такі, що належать до розмовного мовлення: *trisser (se trisser), se barrer, se casser, cavaler, etc.*

В художньому тексті дієслова руху-переміщення в просторі виконують, насамперед, номінативну функцію, тобто виражають фізичний рух. При цьому в залежності від описуваної ситуації вживаються дієслова, що відбивають відповідні аспекти руху, зокрема :

– спрямованість / неспрямованість руху :

«Je *suis allé* la chercher à la sortie de sa fac» (D. Foenkinos, *Nos séparations*, p. 18).

«Il **marchait** entre les deux, les soutenant, leur tendant successivement la main avec une bonne grâce, un naturel qui n'était qu'à lui» (F. Sagan, Bonjour tristesse, p. 27).

– різні параметри способу руху-переміщення в просторі :

«Je me retournai, véritablement affolée, je **me jetai** sur la porte et me fis très mal à l'épaule» (F. Sagan, Bonjour tristesse, p. 92)

«Des infirmières **se précipitent** à son chevet» (L. Colombani, La tresse, p. 115).

Дієслівні лексеми на позначення руху беруть участь у творенні образу персонажа, як, наприклад, часто вживане в серії романів про комісара Адамберга французької письменниці Фред Варгас дієслово *marcher*. Воно відображає звичку комісара подовгу крокувати вулицями, розмірковуючи над заплутаними справами:

«Il **marcha** près de trois heures sous un ciel de septembre assez gris et regagna la Brigade en milieu d'après-midi» (Fred Vargas, Pars vite et reviens tard, p. 136).

Неабияку роль у творенні експресивності художнього тексту відіграють дієслова руху-переміщення із стилістико-експресивною конотацією. Так, у реченні:

«Je **me traînai** jusqu'à Anne, l'appelai à voix basse» (F. Sagan, Bonjour tristesse, p. 28).

Дієслово руху показує, з якою неохотою Сесіль, головний персонаж роману Ф. Саган «Здрастуй, печаль» йде на неприємну розмову щодо її майбутнього.

Емоційний стан персонажа роману Л. Коломбані «Коса. Сплетіння долі» Джулії, яка дізналася про проблеми з підприємством її батька, передається дієсловом руху *tituber*:

«Elle **titube** jusqu'à la salle de bains» (L. Colombani, La tresse, с. 72), що яскраво відтворено у перекладі :

«**Так-сяк** вона **доповзає** до ванної кімнати» (Л. Коломбані, Коса. Сплетіння долі, с. 65).

Отже, французькі дієслова на позначення руху-переміщення в просторі мають складну семантичну структуру. Поряд з загальними семантичними категоріями, які відображають реальні ситуації руху-переміщення, виокремлюються додаткові характеристики, що охоплюють часткові семантичні компоненти. Наявність таких додаткових характеристик в семантичній структурі досліджених дієслів становить їхній комунікативно-прагматичний потенціал, що реалізується в художніх текстах.

Література:

1. Грабович М. В. Інтенційність. Явище авторської моторики в художньому тексті в інтенційному аспекті. *Вчені записки Таврійського*

національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Том 31 (70), № 2, ч. 3. С. 9–14.

2. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди ; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

3. Centre national de ressources textuelles et lexicales. URL: <https://www.cnrtl.fr>.

4. Larousse. Dictionnaire de français. URL: <https://www.larousse.fr>

5. Le Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. URL: <https://dictionnaire.lerobert.com>

6. Petrossian M. Verbes de déplacement et effet de subjectivisation. *Nouveaux cahiers de linguistique française*. 2015. n° 32. P. 187–201.

7. Stosic D. La notion de «manière» dans la sémantique de l'espace. *Langages*. 2009/3. № 175. P. 103–121. URL: <https://shs.cairn.info/revue-langages-2009-3-page-103?lang=fr>

8. Stosic D., Minoccheri C., Aurnague M. DinaVmouv (V2): Description, Inventaire, Analyse des Verbes de MOUVement. An annotated lexicon of motion verbs in French. 2023. URL: http://redac.univ-tlse2.fr/lexicons/dinaVmouv_fr.html

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-450-7-18>

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБАЧЕНЬ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ ХХ–ХХІ СТ. ТА СПОСОБИ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Михайлов В. Д.

студент кафедри Соціально-гуманітарні технології, факультету

«Ділова іноземна мова та переклад»

Науковий керівник: Шевченко В. М.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри ДІМП

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»,

м. Харків, Україна

Експресивні мовленнєві акти (далі – МА) займають важливе місце в комунікативній практиці і відіграють ключову роль у врегулюванні